

Повторення та узагальнення вивченого

§ 1. ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

4 I. Прочитайте виразно вірш у голос. Поясніть його основну думку. З чого, на ваш погляд, починається Батьківщина?

Дніпро

починається з краплі,
якою зоря нап'ється.

Добро

починається з людського
доброго серця.

Море

вітри випивають
крапля за краплею.

Горе

по краплі
вливається в біографію.

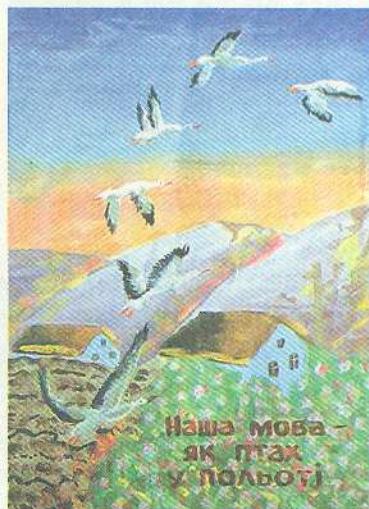
Так і зоря

починається з неба
тихо і голубино.

А я

починаюся з тебе,
доле моя, Україно!

M. Сингаївський

II. Виконайте завдання до тексту.

1. Доберіть із тексту 2–3 приклади багатозначних слів. Поясніть лексичне значення одного із цих слів.
2. Визначте, у якому значенні (прямому чи переносному) вживаються у вірші іменники зоря і серце. Складіть усно речення з одним із цих слів у переносному значенні.
3. Доберіть синоніми й антоніми (де можливо) до виділених слів. За потреби скористайтесь словничком синонімів, поданим у додатках.

Моя Україна.
Малюнок Ірини Деркач
(13 років)

5 ПОПРАЦЮЙТЕ В ПАРАХ. З'ясуйте, у яких прикладах виділені слова багатозначні, а в яких – омоніми. Один з вас має виписати приклади з багатозначними словами, а другий – з омонімами.

1. Теплий день – теплий погляд. 2. Степова чайка – козацька чайка.
3. Чиста совість – чиста тарілка. 4. Перлова крупа – перлобе намисто.

6 I. Прочитайте текст, визначте його тип і стиль мовлення. Чому Андріївську церкву вважають шедевром світової архітектури?

КІЇВСЬКИЙ ШЕДЕВР МАЙСТРА

Андріївська церква
(Київ)

ви. Остаточний варіант проекту був готовий до літа 1748 року.

Улюблені кольори Растреллі – білий, блакитний і золотий – роблять будівлю чепурною та дивовижно гармонують із київським небом. Фахівці справедливо вважають Андріївську церкву однією з найкращих споруд у творчому доробку майстра. За свою художньою виразністю, сміливістю й оригінальністю задуму Андріївська церква стала шедевром вітчизняного і світового зодчества. Довершеність ліній, чіткі пропорції, дивовижна гармонія форм із навколоишнім ландшафтом принесли цій пам'ятці всесвітню славу (*Із журналу*).

II. Виконайте завдання до тексту.

1. Поясніть лексичне значення виділених слів, скориставшись тлумачним словником.
2. Доберіть 2–3 приклади запозичених слів. Поміркуйте, чому свого часу ці слова ввійшли в українську мову та чи можемо ми сьогодні обйтися без них.
3. Доберіть 2–3 приклади власне українських слів. З одним із них складіть усно речення.
4. Доберіть 2–3 приклади професійних слів. Для працівників якої сфери діяльності вони характерні?

* *Бароко* – напрям у мистецтві, що характеризується примхливістю форм і декоративною пишністю.

7 ПОСПІЛКУЙТЕСЯ. Які архітектурні пам'ятки України, на ваш погляд, можуть бути своєрідними візитними картками нашої держави? Чому?

Лексика за ступенем уживаності

активна

пасивна

застарілі слова

неологізми

архаїзми

історизми

8 I. КОЛО ДУМОК. Поясніть, чому слова першої групи зараховують до історизмів, а другої групи – до архаїзмів. Поміркуйте, що спільногоміж архаїзмами та історизмами.

1. Боярин, губернія, жірна.
2. Войовник, благий, злото.

II. Запишіть слова у дві колонки: 1) історизми; 2) архаїзми. Скористайтесь довідкою.

Гетьман, ректи, дзигár, мушкет, кольчуга, ратай, ланіти, веретено, перст.

ДОВІДКА. *Дзигár – годинник; ланіти – щоки; ратай – орач; перст – палець.*

9 Прочитайте слова та поєднайте їх у синонімічні пари. Запишіть ці пари, ставлячи першим діалектне слово.

Ватра, гарно, подвір'я, господиня, легінь, обійстя, газдиня, гаразди, файнно, достатки, парубок, вогнище.

10 I. Доберіть із довідки до кожного з поданих фразеологізмів фразеологізм-синонім. Запишіть їх парами. За потреби скористайтесь фразеологічним словником.

Як п'яте колесо до воза, море по коліна, кури не клюють, робити з мухи слона, пасті задніх, рукою подати.

ДОВІДКА. *Не за морями, бути у хвості, хоч трава не рости, хоч греблю гати, як торішній сніг, згущувати фарби.*

II. Поясніть значення одного з поданих фразеологізмів (на вибір).

11 Хто зможе дібрати п'ять фразеологізмів зі словами – назвами частин людського тіла (голова, нога, рука, плече, око, вухо, язык, зуб)? А хто добере ще більше таких фразеологізмів?

ДЛЯ ВАС, ДОПІТЛИВІ!

Якщо ви бажаєте досконало вивчити українську мову та без проблем послуговуватися нею в повсякденному житті, поповніть свою книжкову поліцію тлумачним словником. До речі, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (2001 рік)

пояснено значення 170 тисяч слів. В Інтернеті можна скористатися тлумачним словником за адресою: www.lingvo.ua. Віртуальний словник містить понад 200 тисяч словникових статей.

А про фразеологізми багато цікавої інформації можна знайти в книжці Віктора Ужченка «Народження і життя фразеологізму».

12 Відредагуйте словосполучення й запишіть правильно. Скористайтеся рубрикою «Культура мовлення» (с. 17).

Музикальна школа, виборна агітація, мій електронний адрес, посівна компанія, робити вигляд, співставляти факти, кидатися в очі, залишити в спокої, приймати участь, підняти важливe питання, привести приклад, дякуючи старанню.

13 Виконайте завдання одного з варіантів.

ВАРИАНТ А. Уявіть, що до вас звернулися з проханням допомогти дібрать назви для нового продуктового магазину, центру творчості та спортивного клубу. Запропонуйте власне українські слова для найменування цих установ. Напишіть розповідь (5–7 речень) про один із цих закладів.

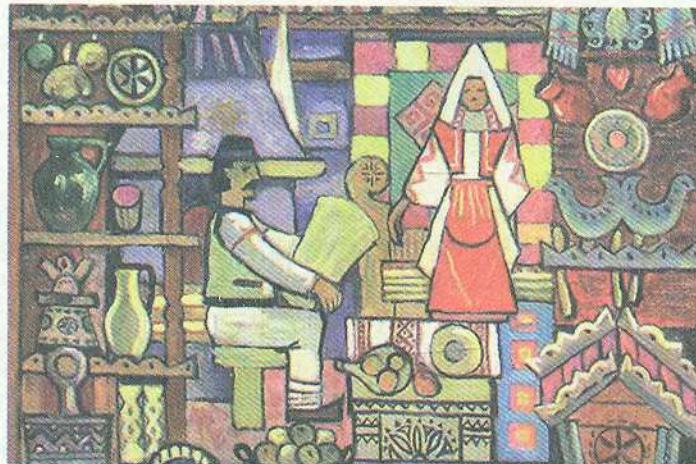
ВАРИАНТ Б. Напишіть невелике висловлення (5–7 речень) про професію ваших батьків чи когось зі знайомих. Використайте професійні слова.

ВАРИАНТ В. Напишіть розповідь (5–7 речень) на довільну тему, використавши щонайменше два фразеологізми (на вибір).

ВАРИАНТ Г. Напишіть розповідь (5–7 речень) про історію одного з поданих фразеологізмів: сізікова праця, вогонь Прометея, ахіллесова п'ята, нитка Ариадни, авгієві стайні, гірдіїв вузол.

§ 2. ОСНОВНІ ОРФОГРАМИ

14 I. Розгляньте репродукцію картини і прочитайте текст. Якою темою вони об'єднані? Доведіть, що змальоване художником розширює інформацію, яка міститься в тексті.

Ф. Манайлo. Свято в гуцульському домі